

Верховний
Суд

Практика призначення покарання обвинуваченим
Вирішення судами цивільних позовів та стягнення
процесуальних витрат

Надія Стефанів
Суддя Верховного Суду

Судова дискреція

- Охоплює повноваження суду (права та обов'язки), надані йому державою, обирати між альтернативами, кожна з яких є законною інтелектуально-вольовою владною діяльністю суду з вирішення у визначених законом випадках спірних правових питань

- виходячи із:

цілей та принципів права, загальних засад судочинства, конкретних обставин справи, даних про особу винного, справедливості й достатності обраного покарання

Вимоги статей 50, 65 КК України

- У частині 2 ст. 65 КК України встановлено презумпцію призначення більш м'якого покарання, якщо не доведено, що воно не є достатнім для досягнення мети покарання
- Враховуючи ступінь тяжкості вчинених злочинів, суди призначали покарання, яке належало відбувати реально

Ступінь тяжкості вчинених злочинів

- Вирок Тлумацького районного суду Івано-Франківської області від 01.11.2019 року
- *Захисник обвинуваченого – просив зважити на визнання вини, активне сприяння розкриттю злочинів, що він є учасником АТО і застосувати ст. 75 КК України*

Застосування статті 69 КК

- вчинив тяжкий злочин, в той же час раніше не судимий, на обліку в наркологічному та психіатричному кабінетах не перебуває, проходив службу в зоні АТО, а згодом в зоні ООС починаючи з 2014 року, є військовослужбовцем, відряджений у зону ООС, є учасником бойових дій, інвалідом 3 групи
(Справа № 347/1293/19)

Вирок апеляційного суду

- Висновок про неможливість застосування статті 75 КК України
- Суд залишив поза увагою, що злочини обвинувачений вчинив під час проведення антитерористичної операції в зоні проведення бойових дій, не врахував значну кількість бойових припасів, а також мету їх вивезення з зони АТО - продаж невідомій особі. Такі дії вказують на підвищену суспільну небезпеку обвинуваченого

Обґрунтування ст. 75 КК

- Обвинувачений є учасником бойових дій в зоні проведення АТО та ООС, Указом Президента України нагороджений за участь в АТО
- Наведені обставини апеляційний суд визнав обставиною, яке пом'якшує покарання.

Обґрунтування ст. 75 КК

- Обвинувачений має на утриманні малолітню дитину, учасник АТО та ООС, отримав державні нагороди
- важливість такої цілі покарання, як виправлення засудженого, а не тільки кару
- особу може бути звільнено від відбування покарання з іспитовим строком, якщо суд дійде висновку про можливість виправлення без відбування покарання, при цьому суд має врахувати не тільки тяжкість злочину, особу винного, але й інші обставини справи

Обґрунтування ст. 75 КК

- Обвинувачений вину визнав повністю, є особою, що раніше не судима, за місцем проходження служби характеризується задовільно, приймав участь в бойових діях в ході проведення антитерористичної операції та в проведенні ООС, є учасником бойових дій (*справа № 528/235/20*)

Врахування даних про особу учасника/ ветерана АТО/ООС

- Вирок Селидівського міського суду Донецької області від 24 вересня 2020 року
 - Обвинувачення за ч.1 ст.263 КК особи, яка є ветераном АТО/ООС
 - Суд врахував пом'якшуючі покарання обставини, висновок органу пробації
- (Справа № 242/2834/20)

Врахування даних про особу учасника/ ветерана АТО/ООС

- За місцем проживання характеризується посередньо, а за місцем роботи - позитивно, є учасником бойових дій, членом громадської організації Селидівське об'єднання ветеранів АТО, ООС БЛОК, нагороджений відзнакою Президента України "За участь в Антитерористичній Операції" та рядом інших грамот

Особливості врахування обставин, що пом'якшують покарання

- Основною формою прояву щирого каяття є повне визнання особою своєї вини та правдива розповідь про всі відомі їй обставини вчиненого злочину
- Щире каяття повинно ґрунтуватися на належній критичній оцінці особою своєї протиправної поведінки, її осуді, бажанні виправити ситуацію, яка склалась, та нести кримінальну відповідальність за вчинене

Врахування даних про особу учасника/ ветерана АТО/ООС

- Вирок Шевченківського районного суду міста Запоріжжя від 29 липня 2020 року
- Ветерана АТО/ООС засуджено за вчинення вбивства з необережності
- Особа визнала вину, суд відповідно до вимог ст. 349 КК недоцільним дослідження доказів у повному обсязі, обмежившись допитом обвинуваченого

Суд врахував помякшуючі покарання обставини

- *Обвинувачений є особою, що безпосередньо приймав участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення і захисті незалежності і суверенітету та територіальної цілісності України*
- *має статус учасника бойових дій, є членом громадської організації «Вільнянська районна спілка воїнів АТО (ОСС)»*
- *приймає активну участь в патріотичному вихованні молоді*

Особливості врахування обставин, що обтяжують покарання

- Згідно з п. 5 ч. 1 ст. 67 КК при призначенні покарання обставинами, які його обтяжують визнаються тяжкі наслідки, вчинені злочином
- Тяжкими наслідками можуть, зокрема, визнаватися смерть однієї чи декількох осіб, значна шкода здоров'ю людей, майнова шкода у великому чи особливо великому розмірах

Явно несправедливе покарання

- Термін означає не будь-яку можливу відмінність в оцінці виду та розміру покарання з погляду суду апеляційної чи касаційної інстанції, а відмінність у такій оцінці принципового характеру
- Вказує на істотну диспропорцію, **між визначеним судом**, хоча й у межах відповідної санкції статті, видом та розміром покаранням і тим видом і розміром покарання, **яке б мало бути призначене**

Вирішення судами цивільних позовів

- Цивільні позови заявлялись потерпілими від кримінальних правопорушень
- Два види цивільних позовів: про відшкодування матеріальної та/або моральної шкоди
- вирішувались відповідно до положень цивільного закону

Вирішення судами цивільних позовів

- Суд стягнув:

моральну шкоду, завдану у зв'язку із смертю дружини в розмірі 70000 грн.

матеріальну шкоду, пов'язану з витратами на організацію поминального обіду в розмірі 2700 грн.

(Справа №16/3934/201)

Види процесуальних витрат

- Відповідно до положень ст 118 КПК встановлено чотири види *процесуальних витрат*:
 - 1) на правову допомогу;
 - 2) пов'язаних із прибуттям до місця досудового розслідування або судового провадження;
 - 3) пов'язаних із залученням потерпілих, свідків, спеціалістів, перекладачів та експертів;
 - 4) пов'язаних із зберіганням і пересиланням речей і документів

Стягнення процесуальних витрат

- У більшості кримінальних проваджень було стягнуто з обвинувачених-учасників АТО/ООС процесуальні витрати у виді витрат, пов'язаних із залученням експертів, проведення експертиз
- Вироком Калуського міськрайонного суду від 18 лютого 2021 року стягнуто з обвинуваченого в користь Державного бюджету України процесуальні витрати - витрати пов'язані із залученням експерта в розмірі 8635 гривень 55 коп.
- Франківський міський суд Львівської області вироком стягнув з обвинуваченого на користь держави процесуальні витрати в сумі 593 гривні 22 копійки (експертиза)

Можливість зменшення процесуальних витрат

- Враховуючи майновий стан особи, за власною ініціативою або за її клопотанням має право своєю ухвалою зменшити розмір належних до оплати процесуальних витрат чи звільнити від їх оплати повністю або частково, чи відстрочити або розстрочити сплату процесуальних витрат на визначений строк

Забезпечення права на справедливий суд та режим воєнного стану

Україна дотримується міжнародних стандартів щодо відправлення правосуддя та дотримання прав людини

Дія Конституції України під час воєнного стану

Аналіз та застосування змін та доповнень до КК України, КПК України, інших законів, прийнятих під час воєнного стану

Нове законодавство щодо військових злочинів та статусу військовозобов'язаних

- До воєнного стану за дезертирство (ст.408 КК України) було передбачено покарання від 2 до 5 років позбавлення волі, то зараз – від 5 до 12 років (за ч.4 цієї статті)
- 07.03.2022 було внесено зміни до КК України, якими посилено відповідальність за мародерство (ст. 432 КК України) та встановлено мінімальну межу покарання у виді позбавлення волі на строк 5 років

ЗМІНИ ДО КПК

щодо запобіжних заходів у справах про військові злочини

- Військовий злочин, вчинений військовослужбовцем під час дії правового режиму воєнного стану, свідчить про його максимальний ступінь суспільної небезпеки
- Статтю 176 КПК України доповнено ч.7 «Під час дії воєнного стану до військовослужбовців, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні злочинів, передбачених статтями 402-405, 407, 408, 429 КК України, застосовується виключно запобіжний захід, визначений пунктом 5 частини першої статті 176», тобто тримання під вартою

ЗМІНИ ДО КПК

- Законом унеможлиблюється застосування будь-яких інших запобіжних заходів, крім як тримання під вартою, до військовослужбовців, які вчинили окремо визначені військові злочини під час дії правового режиму воєнного стану
- Закон набув чинності 10 вересня 2022 року

Воєнний стан та процесуальні права підозрюваного/обвинуваченого

- Зміни до Кримінального процесуального кодексу України, які були прийняті після початку війни, обмежили процесуальний захист особи:
- обмеження щодо понять
- щодо запобіжного заходу
- щодо покарання

Такі обмеження допустимі під час дії воєнного стану

Закон України № 2124-IX

- КК України доповнено статтею 43⁻¹ *набув чинності 21.03.2022 року*
- Зміни в Законі України «Про оборону України»:

визначено поняття **«бойовий імунітет»**

зобов'язання дотримуватися законів та звичаїв війни та застосування збройної сили, визначених міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана ВР України»

- ЗУ «Про правовий режим воєнного стану»

ВОЄННИЙ СТАН – ЧАСТКОВЕ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ

- Закон № 1227 - зміни до Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу»

набрав чинності 20 жовтня 2022 року

«Ті громадяни, які під час проходження військової служби самовільно залишають військові частини чи місця служби, або дезертують з ЗСУ та інших формувань чи добровільно здаються в полон, **є такими, що не входять до лав ЗСУ»**

ВОЄННИЙ СТАН – посилення відповідальності

- самовільне залишення військової частини чи місця служби,
- дезертирство,
- самовільне залишення поля бою або відмову діяти зброєю,
- непокору і невиконання бойових наказів

ВОЄННИЙ СТАН – ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ

- Закон № 8271 унеможлиблює при призначенні покарання звільнення військовослужбовців від покарання з випробуванням або призначення їм більш м'якого покарання, ніж передбачено санкцією статті (ст.ст.69, 75 КК України)
- статті 402,403, 405, 407, 408 і 429 КК України

ВСТАНОВЛЕННЯ СТАТУСУ ВЕТЕРАНА/УЧАСНИКА БОЙОВИХ ДІЙ

- Ветеранами війни є особи, які брали участь у захисті Батьківщини чи в бойових діях на території інших держав.
- До ветеранів війни належать: учасники бойових дій, особи з інвалідністю внаслідок війни, учасники війни
- *Ст. 4 Закону України “Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту”*

ВСТАНОВЛЕННЯ СТАТУСУ ВЕТЕРАНА/УЧАСНИКА БОЙОВИХ ДІЙ

- До учасників бойових дій, належать особи, які визначені статтею 6 Закону № 3551
- особи з інвалідністю внаслідок війни - статтею 7 Закону № 3551
- Набуття такого статусу військовослужбовцями, які беруть участь у захисті України з 24 лютого 2022 року

ВСТАНОВЛЕННЯ СТАТУСУ ВЕТЕРАНА/УЧАСНИКА БОЙОВИХ ДІЙ

- З 1 грудня 2022 розпочнеться процес оформлення документів для підтвердження статусу учасника бойових дій військовослужбовців Збройних Сил України, які стали на захист держави у зв'язку з військовою агресією рф проти України
- *Наказ Міністерства оборони України від 10 листопада 2022 року № 369*

Верховний
Суд

Дякую за увагу!
Слава Україні!